

6

Psanec a vlk

6.1. „Celý charakter *sacer esse* ukazuje, že se tento pojem nezrodil na půdě ustaveného právního řádu, ale že pochází naopak již z období předspolečenského života. Je to fragment primitivního života indoevropských národů ... Germánský a skandinávský starověk nám nabízí nesporného bratra *homo sacer* v postavě psance, pohybujícího se mimo zákon (*wargus*, *wargr* znamená vlk a v náboženském smyslu posvátný vlk, *wargr y veum*) ... to, co v římském starověku pokládáme za nemožné – zabítí proskribovaného jedince bez rozsudku a mimo zákon –, bylo v germánském starověku nepopíratelnou skutečností.“¹⁵⁸

Rudolf von Jhering byl první, kdo zařadil výše uvedenyými slovy postavu *homo sacer* po bok vlčího muže *wargus* a *friedlos*, toho, kdo nenalézal mír, pojmů ze starověkého germánského práva. Tak se *sacratio* dostává na pozadí doktríny *Friedlosigkeit*, již vybudoval před polovinou XIX. století germanista Wilda. Podle jeho názoru bylo starověké germánské právo založeno na pojmu míru (*Fried*). Tomu odpovídalo vyloučení zločince ze společenství. Tím se takový člověk stával *friedlos* (bez míru) a kdokoli jej mohl zabít, aniž by se dopustil vraždy. Také středověké vyhoštění vyžaduje analogické rysy: vyhoštěný člověk, psanec, mohl být zabít¹⁵⁹ (*Bannire idem est quod dicere quilbet possit eum offendere*),¹⁶⁰ nebo byl dokonce již považován za mrtvého¹⁶¹ (*exbannitus ad mortem de sua civitate debet*

¹⁵⁸ R. Jhering, *L'esprit du droit romain*, I, str. 282.

¹⁵⁹ D. Cavalca, *Il bando nella prassi e nella dottrina medioevale*, str. 42.

¹⁶⁰ „vyhosit jej je jako říci, že jej kdokoli může napadnout“ – Pozn. překl.

¹⁶¹ D. Cavalca, *Il bando nella prassi e nella dottrina medioevale*, str. 50.

haberi pro mortuo).¹⁶² Germánské a anglosaské prameny zdůrazňují mezní situaci psance tím, že jej nazývají vlčím člověkem (*wargus*, *werwolf*, latinsky *garulphus*, z čehož je odvozeno francouzské slovo *loup garou*, vlkodlak): salické právo¹⁶³ a právo rýnských Franků¹⁶⁴ používají formulaci *wargus sit, hoc est expulsus*,¹⁶⁵ jejíž smysl připomíná *sacer esto*, formulí, podle níž bylo možné zabít *homo sacer*, a zákony Eduarda Vyznavače (1130–35) nazývají psance *wulfshend* (doslova vlčí hlava) a připodobňují jej vlkodlaku (*lupinum enim gerit caput a die ulagationis suae, quod ab anglis wulfshend vocatur*).¹⁶⁶ To, co zůstalo v obecném povědomí jako hybridní příšera, zpola člověk a zpola šelma, stvoření rozpolcené mezi obcí a hvozdem, vlkodlak, je tudíž původně jedinec vyvržený ze společnosti, vyvrhel. To, že nebyl označen prostě jako vlk, ale jako vlčí člověk (výraz *caput lupinum* má formu právního statutu), je zde rozhodující. Život psance stejně jako život posvátného muže není součástí přírody, patřící šelmám, jež nemají žádný vztah k právu a obci, nýbrž je to práh nerozlišitelnosti a přechodu mezi zvířetem a člověkem, *fysis* a *nomos*, vyloučením a zahrnutím: je to *loup garou*, vlkodlak, tedy *ani člověk, ani šelma*, který paradoxně sídlí v obou světech, a přitom do žádného z nich nepatří.

6.2. Hobbesovo mytologéma o přirozeném stavu nabyvá svého skutečného významu pouze v tomto světle. Již jsme viděli, že přirozený stav není skutečnou historickou epochou, jež by chronologicky předcházel založení obce, ale že je to jeho vnitřní princip, jenž se objeví v okamžiku, kdy uzavřeme o obci jako o rozložené, *tanquam dissoluta* (v tomto smyslu je proto přirozený stav něco jako výjimečný stav). Stejně tak je třeba v okamžiku, kdy Hobbes zakládá definici suverenity na odkazu na *homo homini lupus*, umět v onom vlku rozeznat ozvěnu pojmů *wargus* a *caput lupinum* ze zákoníku

¹⁶² „člověka do smrti vyhoštěného měla jeho obec mít za mrtvého“ – Pozn. překl.

¹⁶³ *Lex Salica*, zákoník sálských Franků. – Pozn. překl.

¹⁶⁴ *Lex Ripuaria*. – Pozn. překl.

¹⁶⁵ „je vlkodlakem, tudíž je vyobcován“ – Pozn. překl.

¹⁶⁶ „nosi vlčí hlavu ode dne svého vyhoštění a Angličané jej nazývají wulfshend“ – Pozn. překl.